

Filmový dokument z varšavského ghetta

Jiří Holý

(vyšlo v Listech 17, 2012, č. 3)

Na jaře 2012 uvedly festival Jeden svět a Česká televize dokument s názvem *Nedokončený film*. Originální název v ivrit zní *Stikat Haarchiyon*, od roku 2010, kdy byl poprvé uveden, získal film několik mezinárodních ocenění. Jeho režisérka Yael Hersonski k němu použila připravovaného nacistického filmu, který se v květnu 1942, tedy ještě před začátkem masových deportací do likvidačních táborů, natáčel přímo ve varšavském ghettu. Na rozdíl od proslulého snímku Kurta Gerrona *Theresienstadt* (známějšího pod názvem *Vůdce daroval Židům město*) varšavský film nebyl nikdy dokončen ani uveden. Natočený filmový materiál se našel až čtyřicet let po válce v trezoru v německých horách. Autorem tohoto připravovaného filmu s pracovním názvem *Ghetto* byl německý kameraman Willy Wist.

Režisérka Yael Hersonski se svým štábem využila dokumentárních záběrů a konfrontovala je s jinými dobovými dokumenty, deníkem předsedy židovské samosprávy ghetta Adama Czerniakówa, zápisky z tzv. Ringelblumova archivu a hlášením místního velitele SS. Czerniaków (několik týdnů po natáčení spáchal sebevraždu, když se dověděl o připravovaných deportacích, jimž nemohl zabránit) se zmiňuje například o tom, jak byl jeho byt kvůli filmu vybaven nábytkem, květinami, jídlem a pitím. Tyto záběry, stejně jako scény z divadla, z bohatě zásobeného trhu s masem a husami, z kavárny a restaurace se šampaňským, zpěvačkou a tancem, měly působit jako obrazy ze života bohatých Židů, kteří i v ghettu žili údajně pohodlně a bezstarostně. Zpráva velitele SS naproti tomu líčí mimo jiné problémy s natáčením ve věznici. Vězni, kteří byli vyvedeni z cel, byli přesvědčeni, že jdou na popravu, a až po nějaké době se uklidnili a mohli být použiti pro natáčení.

Aktuální časovou rovinu tvoří rozhovory s několika pamětníky, kteří přežili varšavské ghetto, a také s tvůrcem filmu Willy Wistem. Pamětníci uvádějí na pravou míru některé scény filmu. Například záběry, v nichž židovská policie rozhání obyvatele ghetta, musely být několikrát přetáčeny, dokud nevypadaly podle představ nacistů. Willy Wist tvrdí, že netušil, co ho při natáčení čeká a potom už neměl šanci cokoli měnit na připraveném scénáři. Příslušníci SA mu nařizovali, co má točit, přiváděli mu "herce" a připravovali aranžmá. Do jaké míry jsou jeho slova pravdivá, je těžko posoudit.

Bizarní nacistická záliba v prezentaci židovských rituálů se promítla do několika viditelně zmanipulovaných scén: schůzka rabínů u Czerniakówa, vznešený pohřeb s rakví vezené na autě (auto muselo být přivezeno, v ghettu žádné nebylo, navíc tvůrci filmu netušili, že židé nepohřbívají mrtvé v rakvích), rituální lázeň (k nahým ženám byli násilím nahnáni muži, což je také v rozporu s rituálními předpisy, ale patrně to mělo doložit židovskou chlípnost). Ve srovnání se zmíněným Geronovým "dokumentem" z Terezína, který působí jako poklidná idyla, je Wistův film mnohem kontrastnější. Vedle stylizovaných záběrů blahobytu jsou tu překvapivě drsné

sekvence: lidé zapřažení do vozíků, vyhladovělí žebráci, vysílené postavy lidí na pokraji smrti nebo už mrtvých ležící na chodníku, byty chudých, hromady odpadků a fekálií před domem. Šokující jsou záběry na odvážení mrtvol, na kost vyhublých, na jejich hromady v jakési kůlně, na masový hrob s mnoha vrstvami těl, zasypávaných hlínou a vápnem.

Proč byly natočeny tyto záběry, které ukazují reálnou ošklivou tvář ghetta, není úplně jasné. Patrně měly působit jako kontrast ke scénám hodování a přepychu a ukázat cyničnost bohatých Židů. V jedné scéně se žebráci se objevují přímo před restaurací. Musíme také vzít v potaz, že film *Ghetto* nebyl dokončen. V každém případě je to jedinečný snímek, který dnes vnímáme – podobně jako třeba dokumentární záběry z politických pounorových procesů – zcela jinak, než jak byly původně zamýšleny.